

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Lenka Svobodová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**KOMPARÁCIA SPOKOJNOSTI DETÍ SO ŽIVOTOM A
STAROSTLIVOSŤOU V DETSKOM DOMOVE
RODINNÉHO A INTERNÁTNEHO TYPU**

Bakalárska práca

Štúdijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce

Školiteľ: doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, PhD.

Nitra 2010

Lenka Svobodová

Ďakujem môjmu školiteľovi práce doc. PaedDr. Miroslavi Tvrdoňvi, PhD. a taktiež by som sa chcela poďakovať aj mojej konzultantke Mgr. Zuzane Mališkovej za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytli pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

SVOBODOVÁ, Lenka: *Komparácia spokojnosti detí so životom a starostlivosťou v detskom domove rodinného a internátneho typu* [Bakalárska práca] - Univerzita Konštantína Filozofa v Nitra, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce. - Školiteľ: doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2010. 45 s.

Bakalárska práca ma teoreticko-empirický charakter. Hlavným cieľom práce bola komparácia úrovne spokojnosti detí so životom a starostlivosťou v detskom domove rodinného a internátneho typu. Autorka sa v úvode zoberala históriou starostlivosti o opustené deti, ako starostlivosť o deti prebiehala v dobách minulých. Ďalšou kapitolou, ktorú autorka rozoberala bola téma starostlivosti o deti, objektívne a subjektívne príčiny odchodu dieťaťa z rodiny. V tretej kapitole sa autorka venovala detským domovom. Konkrétnejšie rozoberala detský domov internátneho a rodinného typu. Autorka sa tu zamerala aj na výhody a nevýhody detských domovov rodinného a internátneho typu. V tejto kapitole sa chcela dotknúť aj problematiky transformácie detských domovov. Jej snahou bolo objasniť aj to, prečo je transformácia dôležitá. v prieskume sa zamerala na konkrétne vybrané detské domovy a porovnala úroveň spokojnosti a starostlivosti u detí so životom v detskom domove rodinného typu a detskom domove internátneho typu.

Kľúčové slová:

Starostlivosť. Rodina. Dieťa. Detský domov. Detský domov rodinného typu. Detský domov internátneho typu. Transformácia.

OBSAH

ÚVOD	9
1 DEJINY STAROSTLIVOSTI O DETI	11
1.1 Starostlivosť o opustené deti v staroveku	11
1.2 Starostlivosť o opustené deti v stredoveku	12
1.3 Starostlivosť o opustené deti v novoveku	12
2 DIEŤA	14
2.1 Celospoločenská starostlivosť o dieťa	14
2.2 Objektívne príčiny odchodu dieťaťa z rodiny	15
2.3 Subjektívne príčiny odchodu dieťaťa z rodiny	15
3 DETSKÝ DOMOV	17
3.1 Detské domovy internátneho typu	18
3.2 Detské domovy rodinného typu	19
3.3 Transformácia detských domovov	19
3.4 Dôvody transformácie detských domovov internátneho typu	20
4 PRIESKUM KOMPARÁCIE ÚROVNE SPOKOJNOSTI DETÍ SO ŽIVOTOM A STAROSTLIVOSŤOU V DETSKOM DOMOVE RODINNÉHO A INTERNÁTNEHO TYPU	23
4.1 Určenie cieľov	23
4.2 Metódy prieskumu	23

5 VÝSLEDKY	25
6 DISKUSIA	33
6.1 Komparácia úrovne starostlivosti o deti v detstkom domove rodinného a internátneho typu	34
6.2 Komparácia úrovne spokojnosti o deti v detskom domove rodinného a internátneho typu	36
ZÁVER	40
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	42
PRÍLOHY	45

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

<i>Graf 1</i> Respondenti	25
<i>Graf 2</i> Ak máš nejaký problém vychovávateľa ťa vypočujú	25
<i>Graf 3</i> Sú ti vychovávateľa s tvojim problémom ochotní poradiť a pomôcť	26
<i>Graf 4</i> Ak sa chceš porozprávať o svojich želaniach, snoch vychovávateľa ťa vypočujú	26
<i>Graf 5</i> Vychovávateľa ti nahrádzajú rodičovskú starostlivosť	27
<i>Graf 6</i> Ako sa k tebe vychovávateľa správajú?	28
<i>Graf 7</i> V detskom domove sa cítiš bezpečne	28
<i>Graf 8</i> Ako si spokojný/á s tým, nakoľko sa cítiš v detskom domove bezpečne	29
<i>Graf 9</i> Ako si spokojný/á s množstvom času a priestoru, ktorý máš určený na plnenie tvojich záľub?	29
<i>Graf 10</i> Ako si spokojný/á s voľnosťou pohybu v priestoroch detského domova?	30
<i>Graf 11</i> Ako si spokojný/á s umožňovaním vychádzok mimo detského domova?	30
<i>Graf 12</i> Ako si spokojný/á so životom vo vašom detskom domove?	31
<i>Graf 13</i> Ako si spokojný/á so starostlivosťou vo vašom detskom domove?	31
<i>Graf 14</i> Ako si spokojný/á s denným režimom vo vašom detskom domove?	32

ÚVOD

Detstvo je jedným z najdôležitejších období v živote dieťaťa. Už dieťa, ktoré je v matkinom lone dokáže cítiť čo jeho matka prežíva, či je dieťa chcené alebo nie. V prvej fáze života sa tento človečik stáva akýmsi prostredníkom medziľudských vzťahov. Ak je však dieťa nechcené nastupuje na scénu ústavná starostlivosť. Táto sa môže zabezpečovať aj prostredníctvom detských domovov. Preštudovaná literatúra, ale aj výsledky z praxe nám ukazujú, že pre dieťa je lepšou voľbou detský domov rodinného typu. Tento detský domov má mnoho pozitív ako detský domov internátneho typu. Našou snahou bolo, dosiahnuť cieľ, ktorý sme si na začiatku práce vytýčili a skoncipovanie prieskumných otázok.

Nášho prieskumu sa zúčastnilo celkovo 40 respondentov z detského domova internátneho typu a detského domova rodinného typu vo veku od 7 do 20 rokov. Na lepšie spracovanie nášho prieskumu sme použili dotazníkovú metódu, ktorá nám umožnila presne a čo najrýchlejšie spracovať dáta. Otázky v dotazníku boli uzavreté aj kvôli tomu, že respondenti, ktorý tento dotazník vyplňali mali pomerne nízky vek od 6 rokov a na otvorené otázky v dotazníku by písomnou formou nevedeli odpovedať.

Z naštudovanej literatúry a z výsledkov, ktoré sme nadobudli môžeme vidieť, že detský domov rodinného typu je kvalitnejší, čo sa týka úrovne poskytovania starostlivosti deťom a pocit, že dieťa sa nachádza v „ozajstnej“ rodine, keďže deti žijú spolu v menších skupinkách a starostlivosť im zabezpečujú stále tí istí vychovávatelia, ktorí sa nemenia. Tak, ako uvádza Mikloško (2001) o svojej doktorandskej dizertačnej práci s názvom Rizikové faktory vo vývine „štátnych“ detí, že internátny systém výchovy v žiadnom prípade nemôže poskytnúť dieťaťu to, čo potrebuje, či už sa to týka starostlivosti alebo výchovy, alebo celkovo toho, na čo má mať dieťa právo. Opakujúc slová záveru jeho analýzy dáva najavo, že internátny typ detského domovu je voči deťom nepriateľský, a nie je možné ho pozitívne zmeniť, vylepšiť. Hovorí aj o tom, že tento typ detského domova je patologický v celej jeho šírke. Ako ďalšiu nevýhodu uvádza aj to, že dieťa, ktoré žije v detskom domove internátneho typu vie žiť len v skupine a že má nízku ctižiadostivosť, čo je spôsobené kolektívnou výchovou. Myslíme si, že téma, ktorú sme sa rozhodli spracovať má svoj význam a opodstatnenie.

Ako už aj z výsledkov vyplýva, pokladáme za dôležité, aby všetky domovy internátneho typu prešli transformáciou na typy rodinné. Transformácia má obrovský význam pre život detí, ktoré sú umiestnené v detských domovoch internátneho typu. Takýmto deťom sa

nedostáva toľko starostlivosti ako deťom, ktoré žijú v rodinnom type. Myslíme si, že každé jedno dieťa má právo nato, aby vyrastalo v prostredí, ktoré sa čo najlepšie približuje rodinnému.

1 DEJINY SOCIÁLNEJ STAROSTLIVOSTI O DETI

Verejná sociálna starostlivosť a poskytovanie pomoci vznikali, keď rodina, príbuzenstvo, rod ale aj iné tradičné zoskupenia v stredoveku nezvládali odstrániť chudobu. U dospelých sa jednalo o hmotnú pomoc, ale morálno-duchovná núdza detí si vyžadovala iný druh pomoci. Za začiatok histórie môžeme považovať verejnú starostlivosť o deti na konci stredoveku (Schilling, 1999). Sociálna starostlivosť (social care) predstavuje v užšom význame strešný pojem pre rozličné typy služieb sociálnej starostlivosti a v širšom význame to je koncept vzťahov medzi formálnou a neformálnou starostlivosťou (Repková, 2007).

1.1 Starostlivosť o opustené deti v staroveku

Starostlivosť o siroty a opustené deti sa vyvíjala postupne a je potrebné povedať, že postoj spoločnosti k deťom nebol vždy zameraný len na ich ochranu a náklonnosť k nim (Kováčiková, 2000). Môžeme konštatovať, že na začiatku vývoja celej spoločnosti nemožno hovoriť o žiadnej výnimočnej starostlivosti o vtedajšie deti. Dunovský, Dytrich, Matejíček (1995) uvádzajú, že dôvody na usmrtenie dieťaťa boli rôzne. Môžeme ich rozdeliť do okruhov, ktoré sa navzájom kombinujú a sú spoločne poprepletané. Kováčiková, (2000, In Šípošová 2001) uvádza, že počas staroveku, ale aj v začiatkoch stredoveku ľudia v najširších vrstvách obyvateľstva narodenie dieťaťa neprijímali tak citovo zainteresovane ako v dnešných dobách a usmrcovanie novonarodených detí bolo úplne bežným javom. Na prvom mieste usmrcovali deti, ktoré ohrozovali samotnú existenciu rodičov, starších detí, či širšieho rodinného spoločenstva. Vtedajšia spoločnosť sa pridrižovala zákonitosti, že život dospelého mal celkovo prednosť pred životom dieťaťa a život dieťaťa staršieho pred životom mladšieho. Ak sa dieťa narodilo v čase nedostatku odložili ho bez pomoci na opustenom mieste alebo v tom najhoršom prípade ho usmrtili (Dunovský, Dytrich, Matejíček, 1995). Ďalšou kategóriou detí, ktoré usmrcovali hneď po narodení, boli deti choré, slabé, postihnuté. V Aténach práve otec mohol rozhodovať o živote a smrti dieťaťa. Mal právo dieťa či už opustiť alebo predať. Inou kategóriou detí, ktoré usmrcovali boli deti nežiaduceho pohlavia. Novonarodených dievčat sa v staroveku zbavovali skôr ako chlapcov. Jednou z mnohých foriem likvidácie bolo aj vyvražďovanie potomstva nepriateľovi (Schilling, 1999).

Podľa Kováčikovej (2000) v nepriaznivej situácii sa nachádzali aj deti, ktoré boli narodené mimo manželského zväzku, a tým ich automaticky vylúčili zo spoločnosti. Aj matky týchto deti sa dostávali do nepriaznivej spoločenskej situácie, preto nemanželské deti často odkladali, odvrhovali alebo zabíjali.

1.2 Starostlivosť o opustené deti v stredoveku

V stredoveku bola vrstva chudobných samostatnou skupinou. Osirelé a opustené deti boli v stredoveku mnohokrát umiestňované do útulkov, ktoré boli zriaďované pri kláštoroch. Tieto útulky však neprijímali len tie deti, ktoré sa našli alebo deti, ktoré boli opustené, no všetky osoby, ktoré potrebovali pomoc, a teda i chorých dospelých a starých ľudí (Longauer, Selická, Vanková, 2006).

Podľa nášho názoru stredovek predstavoval obdobie vzniku nových nepoznaných a neprebádaných či už foriem alebo inštitúcií sociálnej starostlivosti o deti. Ľudia si postupne začínali uvedomovať potrebu starostlivosti o tie skupiny obyvateľstva, ktoré si nevedeli sami pre seba zabezpečiť obživu, strechu nad hlavou, ošatenie a základné potreby na prežitie. Podľa nás hlavnú úlohu v sociálnej starostlivosti v stredoveku zohrávala cirkev. Kováčiková (2000) poukazuje na to, že cirkev sa snažila už od úplného počiatku zabezpečiť kompletnú starostlivosť o opustené a nechcené deti. V stredoveku sa stalo kresťanstvo jedným z hlavných náboženstiev a tak sa aj začal postupne meniť postoj voči dieťaťu. Keďže náboženstvo už nepripúšťalo zabíjanie maloletých, tak sa dieťa začalo považovať za samostatnú a jedinečnú ľudskú bytosť, na ktorú sa začalo aj vzťahovať prikázanie „nezabiješ“.

V sirotincoch a domovoch pre opustené deti existovali 2 druhy náhradnej výchovy a to ústavná výchova a rodičovská výchova. Nechcené dieťa po narodení bolo pridelené matke a až po 5 roku života jej bolo toto dieťa odobraté a pridelené do ústavu. Mnohokrát sa stávalo, že dieťa prosilo o almužnu a tak si aj samo zabezpečovalo prostriedky na živobytie (Schilling, 1999).

1.3 Starostlivosť o opustené deti v novoveku

„V 16. až 18. storočí je dieťa chápané ako majetok, movitosť a jeho hodnota je daná podľa prínosu v rodine. Zlom nastáva v 19. storočí, kedy sa oddeľujú deti od dospelých. Iná situácia bola v období novoveku, pokiaľ ide o právo dieťaťa na materiálny dostatok počas detstva a právo na harmonické rodinné prostredie. Totiž zvyrazňovanie majetkových

pomerov a priepastné rozdiely v tomto smere sa podpísali pod stav, kedy si hlavne v období 19. a 20. storočia chudobné rodiny zabezpečovali aké – také prežitie prostredníctvom veľkého počtu detí, ktoré pomáhali v poľnohospodárstve, ako aj v priemysle. Od začiatku 20. storočia sa zdôrazňuje rozumnosť výchovy a vytváranie správnych návykov dieťaťa“ (Kasanová, 2008, s. 76 - 77). Chalupický (1975) uvádza, že aj cirkev vstupovala do sociálnej starostlivosti o siroty, či už táto starostlivosť bola organizovaná cez zbierky alebo charitu.

Máme zato, že v novoveku starostlivosť o opustené deti začala napredovať k lepšiemu, čo svedčí aj o tom, že ľudia začali klásť dôraz na výchovu na celkový vývoj dieťaťa. Čo sa týkalo náboženstva, obyvateľstvo si začalo uvedomovať, že práve toto je tá správna cesta nato, aby ich dieťa malo do budúcnosti primeranú výchovu, a aby vedelo v živote kráčať tým správnym smerom.

2 DIEŤA

„Každé dieťa má právo na svoju rodinu jej opateru a lásku. Vývin schopnosti reči, myslenia a vedomia hodnôt a zodpovednosti podstatne závisí od výchovy v rodine. Rodičia majú byť pre dieťa spoľahlivými partnermi v trvalom vzájomnom vzťahu“ (Šípošová, 2008, s. 30). Detstvo je jedným z období starosti a povinností, ale je to v rámci sveta, v ktorom žije dieťať a nie sveta dospelých, ktorý mu vidia a vytyčujú jeho budúcnosť. Toto ponímanie môžeme nájsť aj zohľadnené v Dohovore o právach dieťaťa. Tu sa zdôrazňuje najmä osobitná pozornosť, ktorá je venovaná statusu dieťaťa a jeho detstvu (Kasanová, 2008).

Myslíme si, že detstvo je jedným z najdôležitejších období v živote dieťaťa. Ako dospelým nám zostávajú spomienky z detstva, či už tie dobré alebo zlé. Tieto skutočnosti vplyvajú na náš ďalší vývoj do budúcnosti. Ak je dieťa počas detstva týrané, zanedbávané v dospelosti môže mať problém so začlenením sa medzi ostatných. Môže mať komplexy, prípadne pocit menejcennosti. Preto je veľmi dobré, ak dieťa vyrastá v prostredí, ktoré nie je patologické.

2.1 Celospoločenská starostlivosť o dieťa

Celospoločenská starostlivosť o dieťa je starostlivosť o rozvoj novej generácie. Je spoločenskou úlohou rodiny i všetkých inštitúcií štátnych ale aj spoločenských. Túto oblasť charakterizujú dve základné zvláštnosti. Hlavný je vývojový aspekt problematiky, ktorý spočíva v rozdieloch jednotlivých úsekov detského veku s rôznymi kvalitami somatického, psychického a sociálneho vývoja. Druhá zvláštnosť spočíva v závislosti dieťaťa od dospelých nielen pri uspokojovaní základných potrieb, ale aj v celom svojom živote. Cieľom celospoločenskej starostlivosti o dieťa je realizovať najlepšie uplatnenie pre každé dieťa v spoločnosti za okolností daných jeho všeobecnými, ale aj zvláštnymi situáciami, a tým pomôcť plniť jeho práva. Túto starostlivosť delíme na všeobecnú a zvláštnu.

Všeobecná starostlivosť – vyplýva zo spoločenského postavenia a potrieb každého jedného dieťaťa, ale aj celých skupín detí. Je určená spoločensky uznávanými potrebami dieťaťa, na ktorých uspokojovaní sa zúčastňuje spoločnosť.

Zvláštna starostlivosť o deti – je daná problematikou vyplývajúcou zo situácie detí, ktorá si vyžaduje mimoriadnu starostlivosť ale aj pozornosť celej spoločnosti. Ide tu o problematiku detí rôznym druhom ohrozených, zanedbávaných, týraných, poškodených, ako aj detí s rôznymi depriváciami a maladaptáciami (Kasanová, 2008).

Jedným z mnohých prípadov, kedy je potrebné, aby funkcie rodiny prebral na svoju zodpovednosť štát a spoločnosť je tzv. sociálne osirenie dieťaťa, kde rodičia žijú, ale o dieťa sa nemôžu alebo nechcú postarať, prípadne takéto dieťa je nežiaduce, aby sa oň rodina postarala. Tento problém vyžaduje veľkú pozornosť spoločnosti, dostatok prostriedkov, síl, záujmu, ľudí a inštitúcií, ktoré by realizovali koncepciu starostlivosti o tieto deti. Zmyslom starostlivosti o takéto deti je dať im čo možno najlepšiu náhradu rodiny, aby boli jeho potreby dostatočne uspokojované. Situácia dieťaťa, ktoré žije mimo vlastnú rodinu je náročná a obtiažna – chýba mu rodinné prostredie a tým sa ťažšie uspokojujú jeho sociálne potreby (Kasanová, 2008).

2.2 Objektívne príčiny odchodu dieťaťa z rodiny

Objektívne príčiny sú také, za ktoré nemožno viniť nikoho z členov rodiny. Mohla to byť nepriaznivá situácia, ktorá sa stala napríklad nečakanou udalosťou, ktorá mohla spôsobiť zhoršenie životnej situácie v rodine prípadne zhoršiť rodinné prostredie, a v tom prípade bolo v záujme dieťaťa najvhodnejším riešením vyňatie a umiestnenie do náhradnej výchovy. Medzi objektívne príčiny zaradujeme:

- smrť rodičov
- zdravotné príčiny, ktoré sú buď na strane rodičov alebo na strane detí
- ekonomické príčiny medzi, ktoré zaradujeme stratu zamestnania jedného alebo oboch rodičov, stratu bývania
- neschopnosť rodičov zvládnuť výchovu dieťaťa napr. nepľnoleté matky a rodičia, alebo tiež rodičia, ktorí vyrastali v detských domovoch (Belokostovská, 2005).

2.3 Subjektívne príčiny odchodu dieťaťa z rodiny

Za subjektívne príčiny môžeme považovať tie, ktoré spôsobili rodičia detí svojím vlastným pričinením. Či už to mohlo byť nepriamo spôsobom akým sa správali, čím by mohli

zanedbávať zdravý vývin dieťaťa alebo úmyselne s cieľom ublížiť dieťaťu. No za subjektívnu príčinu považujeme aj:

- nezáujem rodiča o výchovu dieťaťa a tým aj jeho odvrhnutie,
- asociálne správanie rodičov - sem zaraďujeme napr. závislosť,
- nezáujem rodiča o dieťa,
- syndróm CAN (Belokostovská, 2005).

To, že dieťa rodičia opustia má množstvo nevýhod. Jednou z mnohých môže byť aj to, že takéto deti majú v živote problém vyjadriť svoje pocity, emócie. Deti, ktoré zažili rodičovské opustenie, odvrhnutie majú v živote problém podeliť sa s druhými so svojimi pocitmi. Majú tendenciu držať svoje emócie vo vnútri, sú nedôverčivý voči ľuďom okolo seba (Effects of Abandonment in Children, 2010).

Jednotlivé príčiny, ktoré sme uviedli vyššie sa môžu prelínať alebo aj vzájomne ovplyvňovať. Týranie, zneužívanie, nesprávna výchova sa najčastejšie vyskytuje v sociálne slabších rodinách. Chudoba, nezamestnanosť, zlá bytová situácia či nespokojnosť s kvalitou života môžu podnecovať rodiča k hľadaniu vinníka za ich zlú situáciu. Agresivita v takto ladenom človeku sa prejavuje v podobe násilia páchanom na dieťati alebo na žene, nezriedka na oboch (Vlčková, 2001).

3 DETSKÝ DOMOV

„Najčastejšou príčinou umiestnenia dieťaťa do detského domova je neplnenie niektorých zo základných funkcií rodiny. Rodina ako významná spoločenská inštitúcia plní veľa dôležitých funkcií“ (Vocilka, 2000, s. 16).

Škoviera (2006, In Longauer, Selická, Vanková, 2006) uvádza, že inštitúcia viac ako samostatnosť rozhoduje za dieťa, za to čo je pre dieťa dobré a čo zlé, núti ho aktívne hľadať riešenia na dané problémy, učí ho prijímať uniformné ako alternatívne pohľady na konflikty. „K umiestneniu do ústavného zariadenia dochádza vždy na základe rozhodnutia súdu. Toto rozhodnutie môže byť účinné do 24 hodín. K takémuto „rýchlemu“ umiestneniu dochádza spravidla vtedy, keď je akútne ohrozený život dieťaťa alebo jeho priaznivý vývoj“ (Špatenková, 2004, s. 54).

Detský domov je prostredie utvorené a usporiadané na účely vykonávania rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia. Dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie. Ak ústavná starostlivosť skončí dosiahnutím plnoletosti alebo predĺžením ústavnej starostlivosti do 19 rokov veku, môže mladý dospelý požiadať detský domov o poskytovanie starostlivosti až do jeho osamostatnenia sa, najdlhšie do 25 rokov veku. Osamostatnenie na účely zákona je zabezpečenie si bývania a schopnosť samostatne sa živiť (Zákon 305, 2005).

Na Slovensku je približne 97 detských domovov. Z nich je 77 tzv. štátnych detských domovov zriadených určeným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately – určeným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, 20 detských domovov je tzv. neštátnych, sú zriadené neštátnymi subjektmi, ktoré musia mať na tento účel akreditáciu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Detské domovy prechádzajú v posledných rokoch transformačnými zmenami, ktoré začali vytváraním samostatných skupín a pokračujú zmenou veľkých detských domovov na detské domovy s profesionálnymi rodinami, prípadne so samostatnými skupinami v samostatných rodinných domoch alebo bytoch. Cieľom týchto zmien je znižovať počet detí umiestnených v jednej budove, a čo najviac priblížiť starostlivosť rodinnému modelu detských domovov (Úrad práce sociálnych vecí a rodiny, 2010).

„Detský domov nahradzuje dieťaťu starostlivosť rodičov, ktorou je nevyhnutná starostlivosť (stravovanie, bývanie a zaopatrenie), výchova, liečebno-výchovná starostlivosť zameraná na odstraňovanie alebo zmiernenie porúch psychického, osobnostného a sociálneho vývinu dieťaťa, poradenstvo, záujmová, kultúrna a rekreačná činnosť a poskytuje dieťaťu osobné vybavenie. Podieľa sa tiež na zabezpečovaní zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a prípravy na povolanie“ (Mikloško, 2004, s. 28). Základným cieľom detských domovov, by malo byť vytvorenie takých podmienok, ktoré by čo najlepšie dieťaťu nahradili základné spoločenské, citové potreby a tým aj zabezpečili výchovno-vzdelávaciu činnosť, ktorá je pre život dieťaťa nesmierne dôležitá.

3.1 Detské domovy internátneho typu

Tu sa organizuje starostlivosť v jednej veľkej skupine, na rozdiel od detského domova rodinného typu. Starostlivosť deťom zabezpečujú jeden až dvaja vychovávatelia a v niektorých prípadoch aj pomocný vychovávateľ.

Nevýhody internátnych typov detských domovov sú nasledovné:

- výchova dieťaťa vo veľkom kolektíve, anonymita prostredia,
- nedostatočná kvantita a kvalita podnetov pre dieťa,
- ťažká adaptácia detí,
- nedáva možnosť a nerozvíja schopnosť spoločne rozhodovať o daniach v primeranej miere aj o vlastnom živote,
- slabé výsledky v škole, často zlyhávajú deti aj z normálnou inteligenciou,
- nesamostatnosť, nedostatok sebaobslužných návykov, nevytvorený vzťah k praktickým činnostiam v domácnosti,
- absencia základných psychických potrieb – túžba po láske, potreba bezpečia, dôvery, citov,
- neotvorený vzťah k vychovávateľom, vychovávatelia nemajú reálnu možnosť vytvoriť a poskytovať sociálne zázemia,
- prenášanie negatívnych návykov na mladšie deti,
- negatívny vplyv kolektívnej výchovy – šikanovanie, krádeže, zníženie vedomia osobnej zodpovednosti, strata intimity, predčasné sexuálne skúsenosti,
- nízka efektivita výchovnej a vzdelávacej práce pedagogických pracovníkov (Ivaničková, 2005).

Za výhodu detského domova internátneho typu môžeme považovať ten fakt, že dieťa, nemusí žiť v disfunkčnej rodine, ale je umiestnené v takomto type detského domova.

3.2 Detské domovy rodinného typu

V detských domovoch rodinného typu je starostlivosť o deti organizovaná tak, aby sa čo najviac približovala prirodzenej rodine. Skupina má vyčlenený samostatný rozpočet, deti sa podieľajú na domácich prácach, nákupoch a sú oboznámené s hospodárením skupiny. Skupina môže byť umiestnená mimo detského domova v samostatnom dome alebo byte. Počet detí v samostatných skupinách je približne do 10. O deti sa starajú vychovávatelia zvyčajne jeden na skupinu. Ku každému dieťaťu musí vychovávateľ pristupovať individuálne, zodpovedne a cieľavedome.

„Detský domov rodinného typu má v porovnaní s typom internátnym mnohé výhody. Sú nimi:

- minimalizácia negatívnych javov prejavujúcich sa v kolektívnych internátnych zariadeniach,
- priblíženie rodinného prostredia a rodinných vzťahov,
- vytváranie pokojnejšej atmosféry v menšom kolektíve a vznik silnejších citových väzieb medzi jednotlivcami v rodinnej bunke,
- zlepšenie vyučovacích a výchovných výsledkov,
- vedenie k samostatnosti, podieľanie sa na domácich prácach,
- formovanie základných psychických potrieb,
- účelnejšie využívanie voľného času“ (Ivaničková, 2005, s. 45 – 46).

3.3 Transformácia detských domovov

„V súčasnosti žije na Slovensku v detských domovoch približne 5 500 detí , to je oveľa viac ako v akejkoľvek inej náhradnej inštitucionálnej či rodinnej forme“ (Škoviera, 2007, s. 64).

Cieľom transformácie je, aby sa detské domovy stali pre deti takzvanou „prestupnou stanicou“ kým sa nepodarí pôvodnú rodinu či už ozdraviť alebo zabezpečiť náhradnú rodinu. Profesionálna náhradná rodina poskytuje deťom starostlivosť a výchovu vo vlastnom rodinnom prostredí mimo detského domova. Samostatná skupina umožňuje poskytovanie starostlivosti a výchovu blízku rodinnému prostrediu najmä zmenou

výchovného systému, hospodárením a s vyčleneným rozpočtom. Samostatná skupina sa môže umiestniť v osobitnom byte alebo rodinnom dome (Bálint, 2006).

Jednou z hlavných foriem ústavnej starostlivosti v detských domovoch je profesionálne náhradné rodičovstvo. Táto forma starostlivosti hrá dôležitú úlohu v systéme transformácie detských domovov na rodinné modely. Pod pojmom transformácia môžeme mať na mysli, že sa jednotlivé typy výchovných skupín starajú o svoju stravu, varenie či nakupovanie. Ide tu o dôležitý posun transformácie, no nedá sa tu hovoriť o rodinnosti modelu, pretože o rodinnosti možno hovoriť až vtedy, keď ide o dohodový vzťah medzi rodičom a dieťaťom. V skupine opustených detí ostávajú najviac bez akejkoľvek starostlivosti deti, ktoré sú staršie, postihnuté deti, viacpočetné súrodenecké skupiny či deti tmavšej pleti (V detských domovoch žije viac ako 3000 detí).

3.4 Dôvody transformácie detských domovov internátneho typu

Výchova je pôvodcom a nositeľom pozitívnych kvalít a má pre život každého z nás veľký význam. Každý jeden z nás si nesieme z detstva pečať výchovy, ktorá sa nám mohla dostať. Výchova ovplyvňuje naše názory, postoje, rozhodovanie ale aj konanie. Práve z výchovy pochádzajú naše sklony, návyky, vkus a mnoho ďalších typických čŕt. Prirodzeným prostredím pre správnu výchovu detí je kvalita dobrej rodiny. Dieťa v takejto rodine medzi svojimi blízkymi vyrastá do dospelosti a práve v rodine získava základnú istotu, pocit bezpečia, lásky a v neposlednom rade sa mu dostáva potrebná starostlivosť. Dobre funkčná rodina môže čo najlepšie vyprevadiť do života pripravené dieťa, no naďalej by si mali vzájomne poskytovať oporu dobrých vzťahov. Nie všetky deti majú šťastie vyrastať dobre fungujúcej v rodine. Mnohé osamejú skôr, než sa stihnú udomáčniť vo svete a rozhliadnúť sa po ňom, mnohé neskôr rodinu strácajú často preto, lebo rodičia sa nevedia, nechcú alebo nemôžu o dieťa starať. Niektorým deťom sa v priebehu času dostane možnosť prísť do prostredia náhradnej rodiny. O ostatné deti sa namiesto rodičov starajú zamestnanci či už sociálnych alebo školských inštitúcií – najčastejšie detských domovov. Prostredie týchto zariadení je umelo vytvorené a veľmi vzdialené od prostredia v rodine. Dieťa prichádza do formálneho kontaktu s mnohými ľuďmi, ale má málo možností nadviazať vzťahy, ktoré by plnohodnotne nahradili kontakt s matkou, otcom, súrodencami a príbuznými, alebo kompletne s celou rodinou. Organizácia života v takejto inštitúcii (spôsob stravovania, hygiena) a veľa ďalších stránok – sa veľmi odlišujú od života v rodine (Bálint, 2006).

Myslíme si, že na základe vyššie uvedených nevýhod detského domova internátneho typu je podľa nás transformácia dôležitá.

Zmeny je potrebné vykonať v niekoľkých hlavných oblastiach:

1. Skvalitnenie terénnej práce s rodinou :

- osobitná ochrana detí, uspokojovanie potrieb detí, ktorým je potrebné zabezpečiť takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre ich blaho, a ktorá rešpektuje ich najlepší záujem – vyrastať v rodine,
- podpora účinnosti sociálnej prevencie a terénnej sociálnej práce, aby nedochádzalo k vyňatiu dieťaťa z rodiny a aby sa zvýšil počet detí, ktoré sa vrátia do pôvodnej rodiny z ústavnej výchovy.

2. Prehĺbenie využívania rôznych foriem NRS:

- zabezpečenie rovnocenného náhradného prostredia deťom, ak nie sú vychovávané v prirodzenej rodine, ktorá by mala prevládať nad ústavnou výchovou,
- vytvorenie priestoru pre špecializované poradenstvo a odbornú prípravu náhradných a profesionálnych náhradných rodičov prostredníctvom špeciálnych výcvikových programov (napr. program PRIDE)

3. Transformácia internátnych detských domovov:

Charakter starostlivosti v detskom domove možno postaviť na profesionálnych náhradných rodinách a samostatných skupinách. Profesionálna náhradná rodina poskytuje deťom starostlivosť a výchovu vo vlastnom rodinnom prostredí mimo detského domova (Kasanová, 2008).

Podľa Kováča (1999) dôsledky viacročného pôsobenia detí v detských domovoch internátneho typu sú viditeľné najmä v nepripravenosti dieťaťa pre praktický život v dospelosti, v nižšej úrovni sociálnych zručností, v zníženej motivácii dieťaťa a v sklonoch k pasivite voči osobnej perspektíve. Nižšia schopnosť „domovákov“ uspieť v praktickom živote je dôkazom o neúspešnosti doterajšej výchovy. Avšak, ďalším významným faktorom, ktorý ovplyvňuje problémy pri zaraďovaní jedinca do spoločnosti je chýbajúca kontinuita v sociálnom systéme. To môže znamenať, že dieťa, ktoré opustí detský domov nemá prakticky vytvorené žiadne materiálne podmienky pre dôstojnú existenciu a život, vo veľmi významnej miere chýba pomoc od rodiny, takýto chovanci detského domova často krát končia v azylových domoch, bez perspektívy či už sa uchytíť alebo si nájsť zamestnanie. Takže dôležitá je nielen transformácia výchovných podmienok, ale hlavne transformácia celého sociálneho systému, pretože inak sa transformácia detských domovov minie želanému účinku.

Hlavným zámerom je vytvoriť pre deti zázemie, ktoré :

- umožňuje sociálnu a vzťahovú intimitu,
- priaznivo ovplyvňuje postoje, hodnoty a motiváciu detí,
- poskytuje dostatok rôznorodých podnetov pre rozvoj osobnosti dieťaťa,
- poskytuje priestor pre získavanie praktických zručností a samostatnosť,
- ohraničuje priestory územia pre život spoločenstva (Bálint, 2006).

4 PRIESKUM

V prieskumnej časti našej bakalárskej práce sme vychádzali z názvu témy. Teória nám odhalila možnosti ako docieľiť spokojnosť a starostlivosť u detí v detských domovoch rodinného a internátneho typu. Táto skutočnosť nás doviedla k myšlienke zistiť, to čo je vo vnímaní subjektívnej spokojnosti a starostlivosti v detských domovoch u detí internátneho typu a detí z rodinného typu.

4.1 Určenie cieľa

Naším hlavným cieľom bolo komparovať úroveň starostlivosti a spokojnosti u detí so životom v detskom domove rodinného a internátneho typu.

Vymedzenie cieľov

C1: Komparovať úroveň starostlivosti o deti v detskom domove internátneho typu a rodinného typu

C2: Komparovať úroveň spokojnosti so životom u detí z detského domova internátneho a rodinného typu

Prieskumné otázky

1. Akú úroveň poskytovanej starostlivosti o deti môžeme identifikovať v detskom domove internátneho typu a detskom domove rodinného typu?
2. Akú úroveň spokojnosti so životom môžeme identifikovať u detí v detskom domove internátneho typu a detskom domove rodinného typu?

4.2 Metódy prieskumu

Výberový súbor

Výskumnú vzorku tvorilo dokopy 40 detí s nariadenou ústavnou výchovou, umiestnených v detskom domove internátneho typu v dedinke Tajná a detskom domove rodinného typu v dedine Koliňany. Z celkového počtu 40 detí bolo 21 dievčat a 19 chlapcov. Z toho v detskom domove internátneho typu bolo 11 dievčat a 9 chlapcov a v detskom domove rodinného typu bolo 10 dievčat a 10 chlapcov. Ich vek sa pohyboval v rozmedzí od 7 do 19

rokov. V prieskume nás zaujímalo ako vnímajú deti starostlivosť, ktorá im je poskytovaná v ich detskom domove. Prieskum sme uskutočnili v čase december – január 2009/2010.

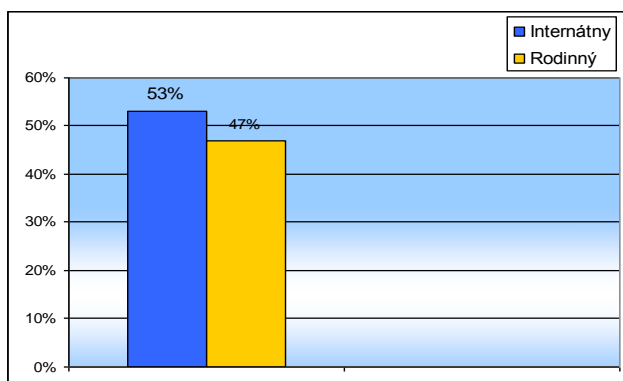
Metódy

Hlavnou výskumnou metódou bol dotazník. „V spoločenských vedách a vedách o človeku existuje mnoho výskumných otázok, na ktoré je zložité hľadať odpoveď pýtaním sa jednotlivých ľudí tvárou v tvár. Zvlášť tam, kde potrebujeme jednu a tú istú sadu otázok zadávať veľkému počtu ľudí, bude výhodnejšie, ak im ju dáme naraz – simultánne. Dotazník v jeho základnej podobe nie je nič iné ako štandardizované interview predložené v písomnej podobe“ (Ferjenčík, 2000). Túto metódu sme si zvolili preto, lebo ju považujeme za jednu z efektívnych metód prieskumu, ktorá má v porovnaní s inými metódami množstvo výhod. Jednou z nich je možnosť skúmať veľký počet ľudí a to aj vo veľkom priestore. Skonštruovali sme vlastný dotazník, ktorý obsahoval 13 škálových položiek, z ktorých bolo 7 určených na zistenie spokojnosti so životom v detskom domove rodinného a internátneho typu a 6 bolo určených na zisťovanie starostlivosti o deti v detskom domove internátneho a rodinného typu. Vypĺňanie dotazníka prebiehalo anonymne a zistené údaje sme vyjadrili percentuálne. Výsledky sú zobrazené v nasledovných grafoch.

5 VÝSLEDKY

Z údajov zistených v dotazníkoch sme urobili vyhodnotenie výsledkov. Na každú otázku z dotazníka sme vyhotovili graf s percentami, kde modrý stĺpec predstavuje detský domov internátneho typu a žltý stĺpec predstavuje detský domov rodinného typu. Všetky odpovede detí z oboch typov detských domovov sme porovnali v jednom grafe.

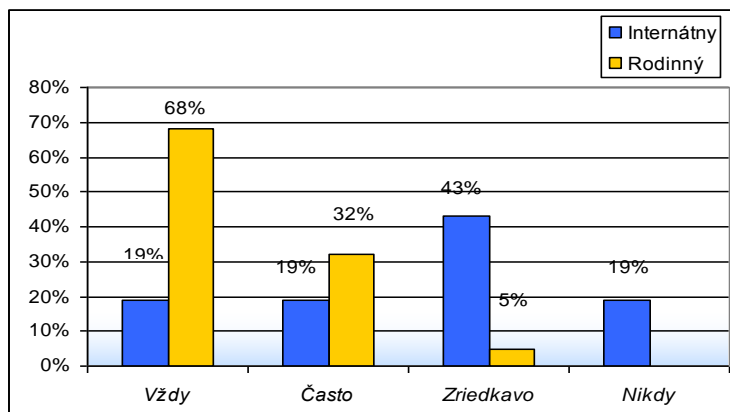
Respondenti

Graf 1 Respondenti.

v grafe 1 sú percentuálne zobrazení respondenti z detského domova internátneho a rodinného typu. V detskom domove internátneho typu nám odpovedalo 53% respondentov a z detského domova rodinného typu bolo 47 % respondentov.

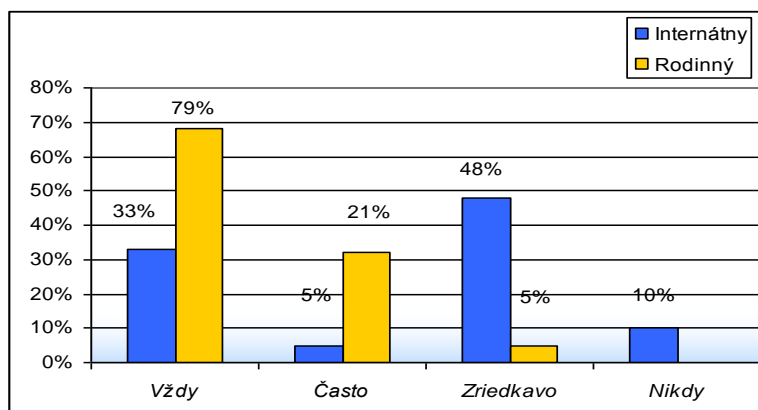
1. otázka - Ak máš nejaký problém vychovávateľa ťa vypočujú:

Graf 2 Ak máš nejaký problém vychovávateľa ťa vypočujú.

Z údajov uvedených v dotazníku na otázku „Ak máš nejaký problém vychovávateľa ťa vypočujú“ sme zistili, že najvyšší počet respondentov z detského domova rodinného typu (68%) využilo možnosť odpovede „vždy“ a naopak, na možnosť „nikdy“ nám odpovedalo 19% respondentov z detského domova internátneho typu zároveň túto možnosť nevyužil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu. Pri variante „zriedkavo“ využilo možnosť odpovede 5% detí z detského domova rodinného typu. Tento variant označili deti z detského domova internátneho typu podiele 43 %.

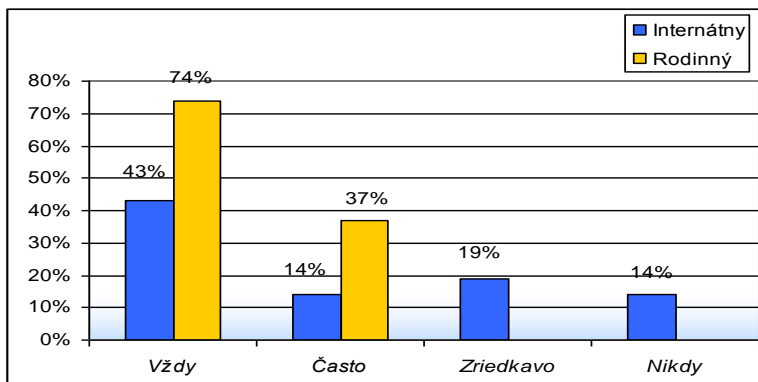
2. otázka - Sú ti vychovávateľa s твоjim problémom ochotní poradiť a pomôcť:

Graf 3 Sú ti vychovávateľa s твоjim problémom ochotní poradiť a pomôcť.

Z údajov zistených od respondentov z detského domova rodinného typu sme sa dozvedeli, že 79% z nich využilo možnosť odpovede „vždy“. Možnosť „nikdy“ opätovne nevyužil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu, avšak z detského domova internátneho typu využilo túto možnosť 19% respondentov. Najnižší počet odpovedí sme získali pri možnosti „často“, ktorú využilo 5% respondentov z detského domov internátneho typu.

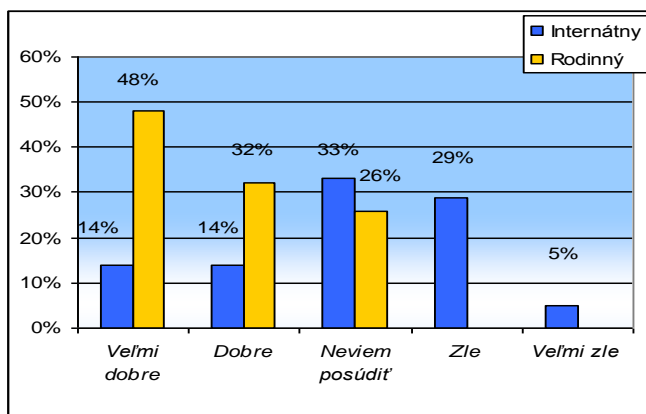
3. otázka - Ak sa chceš porozprávať o svojich želaniach, snoch vychovávateľa ťa vypočujú:

Graf 4 Ak sa chceš porozprávať o svojich želaniach, snoch vychovávateľa ťa vypočujú.

Pri porovnávaní odpovedí od respondentov z detského domova rodinného typu a internátneho typu sme dospeli k výsledku, že deti z detského domova rodinného typu využili iba možnosti „vždy“ a „často“, pričom deti z detského domova internátneho typu odpovedali na všetky možnosti. Pre možnosť „vždy“ sa rozhodlo až 74 % respondentov z detského domova rodinného typu.

4. otázka - Vychovávateľa ti nahrádzajú rodičovskú starostlivosť:

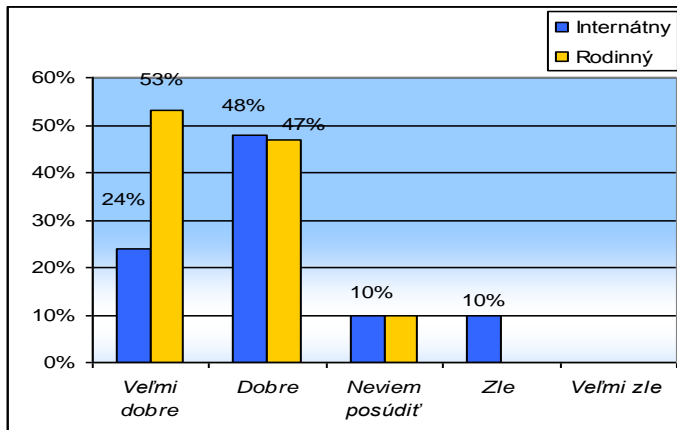

Graf 5 Vychovávateľa ti nahrádzajú rodičovskú starostlivosť.

Z výsledkov uvedených v grafe nám vyplýva, že deti v detskom domove rodinného typu pociťujú zo strany vychovávateľov/vychovávateľiek väčšiu snahu poskytovať „rodičovskú starostlivosť“, ako pociťujú deti v detskom domove internátneho typu. Najvyšší podiel pri možnosti „neviem posúdiť“ sme získali od detí z detského domova internátneho typu.

Možnosť „veľmi zle“ nevyužil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu, kým z detského domova internátneho túto možnosť využilo 5% respondentov.

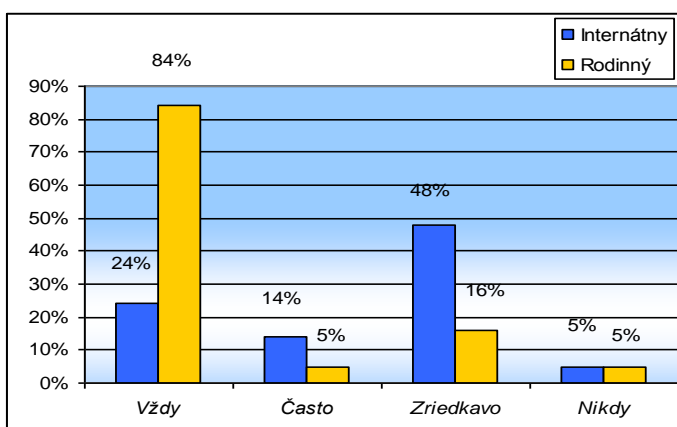
5. otázka - Ako sa k tebe vychovávatelia správajú?

Graf 6 Ako sa k tebe vychovávatelia správajú.

Z údajov uvedených v grafe nám vyplýva, že deti z detského domova rodinného typu využili možnosti odpovede „veľmi dobre“, „dobre“, „neviem posúdiť“ a možnosti „zle“ a „veľmi zle“ nevyužili. Na možnosť „zle“ odpovedalo 10 % respondentov z detského domova internátneho typu. Pri odpovedi „neviem posúdiť“ sme pri vyhodnotení výsledkov zistili, že sa respondenti z oboch detských domovov zhodli.

6. otázka - V detskom domove sa cítiš bezpečne:

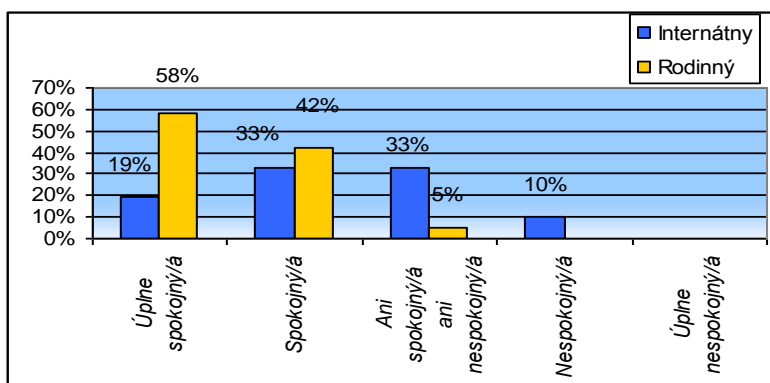

Graf 7 V detskom domove sa cítiš bezpečne.

Na otázku z dotazníka „V detskom domove sa cítiš bezpečne“ nám odpovedalo na variantu „vždy“ až 84% opýtaných detí z detského domova rodinného typu. Na možnosť „nikdy“

nám opätovne odpovedali respondenti z oboch detských domovov zhodne v podiele 5 %. Z detského domova internátneho typu sme získali najvyšší počet odpovedí 48 % pri možnosti „zriedkavo“ a pri tejto istej možnosti 16 % odpovedí z detského domova rodinného typu.

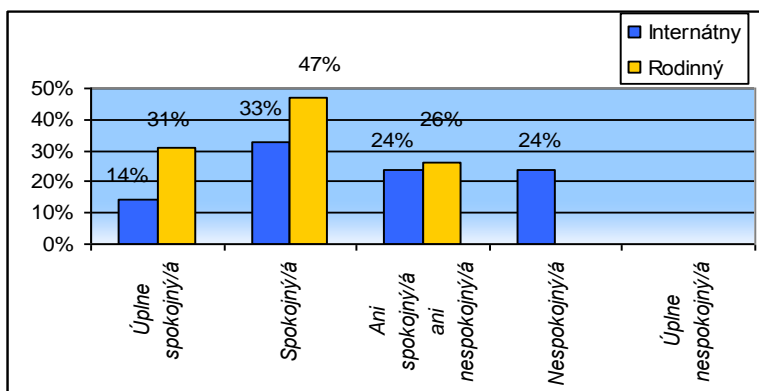
7. otázka - Ako si spokojný/á s tým, nakoľko sa cítiš v detskom domove bezpečne:

Graf 8 Ako si spokojný/á s tým, nakoľko sa cítiš v detskom domove bezpečne.

Z odpovedí uvedených v grafe nám vyplýva, že pri vyhodnotení výsledkov sme získali najvyšší počet odpovedí pri možnosti „úplne spokojný/á“, ktorú využilo 58% respondentov z detského domova rodinného typu. Naopak variantu „úplne nespokojný/á“ nevyužili žiadni respondenti z oboch detských domovov. Deti z detského domova rodinného typu nevyužili ani jednu možnosť nespokojnosti.

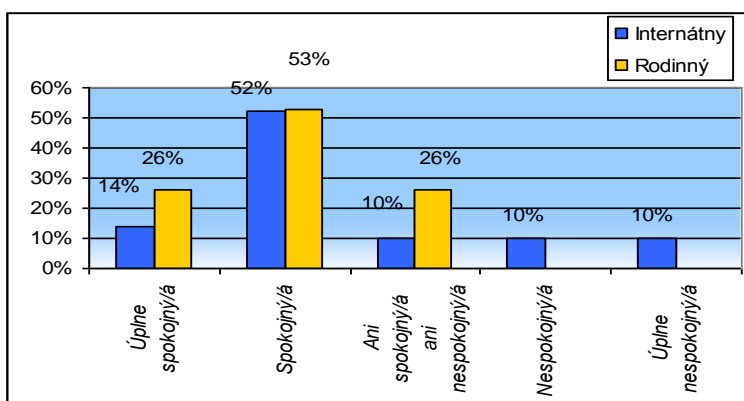
8. otázka - Ako si spokojný/á s množstvom času a priestoru, ktorý máš určený na plnenie tvojich záľub?

Graf 9 Ako si spokojný/á s množstvom času a priestoru, ktorý máš určený na plnenie tvojich záľub.

V najvyššom získanom počte v tomto grafe na variantu „spokojný/á“ nám odpovedalo 47 % respondentov z detského domova rodinného typu. Možnosť „úplne nespokojný/á“ nevyužil žiadny z opýtaných respondentov z oboch detských domovov. Deti z detského domova rodinného typu nevyužili možnosť odpovede „nespokojný/á“ a „úplne nespokojný/á“, kým deti z detského domova internátneho typu využili variant odpovede „nespokojný/á“ v podiele 24 %.

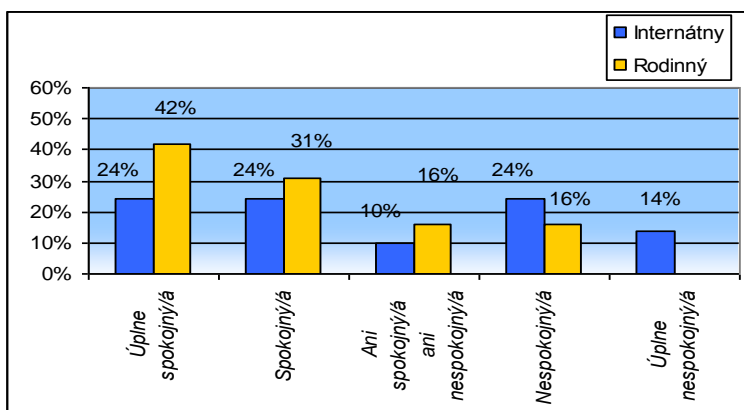
9. otázka - Ako si spokojný/á s voľnosťou pohybu v priestoroch detského domova?

Graf 10 Ako si spokojný/á s voľnosťou pohybu v priestoroch detského domova.

Z výsledkov uvedených v grafe je zrejmé, že pri variante „spokojný/á“ odpovedalo približne zhodne rovnaký počet respondentov z oboch detských domovov. Z detského domova rodinného typu variantu „nespokojný/á“ a „úplne nespokojný/á“ nevyužil ani jeden z opýtaných respondentov.

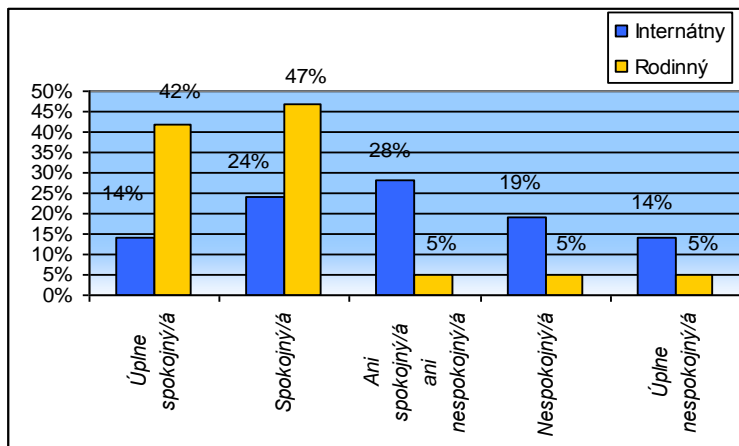
10. otázka - Ako si spokojný/á s umožňovaním vychádzok mimo detského domova?

Graf 11 Ako si spokojný/á s umožňovaním vychádzok mimo detského domova.

Z údajov uvedených v grafe vyplýva, že najvyšší počet sme získali pri variante „úplne spokojný/á“, ktorú využilo 42 % opýtaných respondentov z detského domova rodinného typu. Možnosť „úplne nespokojný/á“ nevyužil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu, kým deti z detského domova internátneho typu ju využili v podiele 14 %.

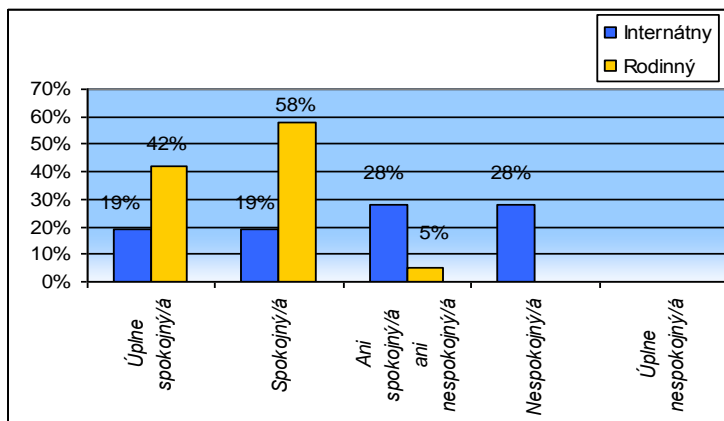
11. otázka - Ako si spokojný/á so životom vo vašom detskom domove?

Graf 12 Ako si spokojný/á so životom vo vašom detskom domove.

Údaje zistené v dotazníku nám ukázali, že najvyšší počet odpovedí sme získali pri možnosti „spokojný/á“ a to od 47 % opýtaných respondentov v detskom domove rodinného typu. Najnižší percentuálny počet sme z výsledkov uvedených v grafe získali pri variantoch týkajúcich sa nespokojnosti so životom v detskom domove rodinného typu.

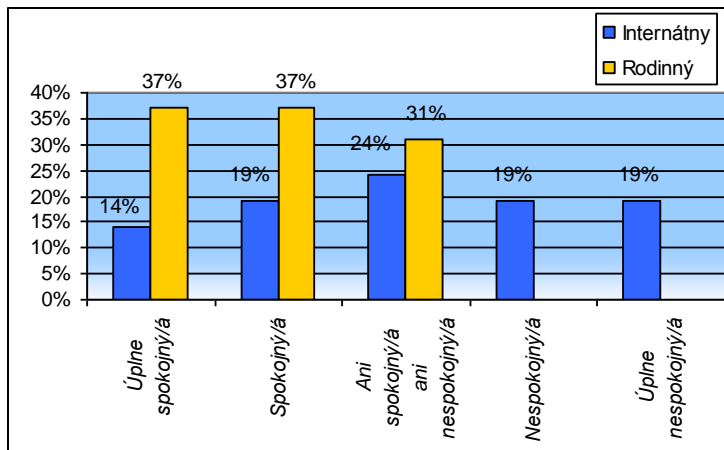
12. otázka - Ako si spokojný/á so starostlivosťou vo vašom detskom domove?

Graf 13 Ako si spokojný/á so starostlivosťou vo vašom detskom domove.

Deti z detského domova rodinného typu sa najviac priklonili k možnosti „spokojný/á“ s podielom 58 %, pričom na možnosť „úplne nespokojný/á“ neodpovedal ani jeden z opýtaných respondentov. Pre porovnanie deti z detského domova internátneho typu najviac využili možnosť odpovede „ani spokojný/á, ani nespokojný/á a nespokojný/á“ a to zhodne v podiele 28 %.

13. otázka - Ako si spokojný/á s denným režimom vo vašom detskom domove?

Graf 14 Ako si spokojný/á s denným režimom vo vašom detskom domove.

V detskom domove rodinného typu sme dospeli k záveru, že z celkového počtu respondentov odpovedalo na otázku „Ako si spokojný/á s denným režimom vo vašom detskom domove?“ zhodne v podiele 37 % v možnostiach „úplne spokojný/á“ a „spokojný/á“. Varianty „nespokojný/á“ a „úplne nespokojný/á“ využili iba respondenti detského domova internátneho typu, kde pri oboch možnostiach odpovedali totožne v podiele 19%.

6 DISKUSIA

Osobnosťou v psychologickom význame sa človek nerodí, ale postupne sa ňou stáva. Na to, čo sme, akí sme a budeme vplýva rad okolností a predispozícií. Pre zdravý rozvoj osobnosti dieťaťa je potrebné uspokojovať a naplňovať jeho základné fyzické a psychické potreby. Rodinné prostredie, pocit bezpečia a rodičovská láska sú základnými predpokladmi pre zdravý rozvoj osobnosti dieťaťa. Nie každé dieťa má to šťastie nadobúdať tieto hodnoty v zdravom rodinnom prostredí. V takomto prípade nastupuje náhradná rodinná starostlivosť, ktorá sa zaisťuje v detských domovoch, poslaním ktorých je utvárať optimálne podmienky rozvoja zverených detí, pripraviť ich na život, uspokojovať ich základné citové potreby, formovať vedomosti, zručnosti, návyky a záujmy.

Keďže hlavná téma našej bakalárskej práce sú práve deti z detských domovov, tak aj celá práca bola písaná v duchu pomáhať, pomôcť, starať sa. Kroky, ktoré bezprostredne po sebe nadväzujú sú systematizácia zhrnutých teórií a prieskumných otázok. Sledovaný prieskumný problém úzko súvisí s výberom teórií a pri stanovení cieľa sme vychádzali z našich zhrnutých teoretických poznatkov, informácií a zo samotného názvu práce.

Hlavným cieľom nášho prieskumu bolo komparovať úroveň kvality spokojnosti a starostlivosti so životom u detí v detských domovoch. Konkrétne nás zaujímali rozdiely v uspokojovaní základných emocionálnych a psychických potrieb dieťaťa, vlastná činnosť dieťaťa, ako aj prostredie a výchova, ktoré sa prelínajú a vo vzájomnej interakcii sú definované ako základné činitele determinujúce zdravý vývin osobnosti dieťaťa. Na získanie údajov sme použili nami vyhotovený dotazník, ktorý sa nám pre svoju časovú nenáročnosť zdal byť najvhodnejším nástrojom. Dotazník pozostáva zo sprievodných slov, faktografických položiek (vek, pohlavie) a 13 otázok. Na zistenie čo najpresnejších údajov (keďže sa jednalo aj maloleté deti) sme využívali uzatvorené otázky. V záujme zachovania kontinuity nášho prieskumu sme pre obe skúmané skupiny použili jeden typ dotazníku. Spracovanie dát získaných z dotazníkov sme uviedli v grafoch, ktoré vizuálne vyjadrujú zhody, respektíve rozdiely v odpovediach jednotlivých skupín. Návratnosť dotazníkov bola veľmi vysoká (100%).

Po interpretácií výsledkov z dotazníkov sme dospeli k odpovediam na nami stanovené prieskumné otázky. Východiskom pre spracovávanie a interpretáciu výsledkov nášho prieskumu boli získané odpovede od respondentov z detských domovov. Tak ako

v predchádzajúcej kapitole, kde sme interpretovali výsledky z dotazníkov, tak aj zhrnutie a závery prieskumu budeme uvádzať chronologicky podľa stanovených prieskumných otázok.

6.1 Komparácia úrovne starostlivosti o deti v detskom domove rodinného a internátneho typu

Prieskumná otázka 1. : „Akú úroveň poskytovanej starostlivosti o deti môžeme identifikovať v detskom domove internátneho typu a detskom domove rodinného typu?“

Cieľom tejto otázky bolo zistiť, úroveň starostlivosti o deti v detskom domove internátneho typu a rodinného typu zo strany vychovávateľov. Sústredili sme sa nielen na zabezpečenie starostlivosti o deti po hmotnej stránke, ale hlavne na kvalitu vzťahu, ktorá tiež svedčí o prístupe vychovávateľov k deťom. Na stanovenú prieskumnú otázku sme vytvorili v dotazníku 6 otázok (1, 2, 3, 4, 5, 12), ktoré sa týkali skúmanej oblasti.

Otázka č. 1 „Ak máš nejaký problém vychovávateľa ťa vypočujú“ nám prezradila, že najväčšie percento kladných odpovedí sme získali u detí z detského domova rodinného typu (68 %) pričom deti z detského domova internátneho typu sa nám na možnosť „vždy“ vyjadrili iba v počte 19 %. Z interpretácií výsledkov uvedených v grafe 2 je zrejmé, že vychovávateľa v detskom domove rodinného typu majú väčší priestor a čas na komunikáciu s deťmi v prípade potreby riešenia problému. Takéto výsledky sme v otázke 1 očakávali.

Otázka č. 2 „Sú ti vychovávateľa s tvojim problémom ochotní poradiť a pomôcť?“ Výsledky prieskumu ukázali, že vychovávateľa v detskom domove rodinného typu sú ochotní deťom poradiť a pomôcť vo vyššej miere, ako vychovávateľa z detského domova internátneho typu. Potvrdili nám to odpovede na otázku, v ktorej deti z detského domova rodinného typu majú názor, že vychovávateľa im vždy respektíve často a radi pomôžu v prípade vzniknutého problému, kým deti z detského domova internátneho typu preferovali najviac odpoveď zriedkavo. Štylizácia otázky č. 2 nasledovala po otázke č. 1 zámerne, aby sme si overili pravdivosť výsledkov získaných z otázky č. 1. Ako sme z interpretácií výsledkov zistili, vychovávateľa v detských domovoch rodinného typu sa skôr zaoberajú problémami zverených detí. Podľa nášho názoru má na uvedené vplyv najmä menší počet detí v skupine a tým je pre vychovávateľov vytvorený širší časový priestor na riešenie vzniknutých problémov u detí.

Otázka 3 „Ak sa chceš porozprávať o svojich želaniach, snoch vychovávateľa ťa vypočujú?“ bola taktiež smerovaná na citovú a emocionálnu stránku dieťaťa, pre ktorú je rozhovor s dospelou osobou veľmi dôležitý. Interpretáciou výsledkov sme dospeli k záveru, že deti umiestnené v detskom domove rodinného typu majú väčší priestor a čas na rozhovory a komunikáciu s vychovávateľmi o ich snoch a želaniach ako deti z detského domova internátneho typu.

Otázka 4 „Vychovávateľa ti nahrádzajú rodičovskú starostlivosť“ v tejto otázke sme chceli vyzdvihnúť úroveň kvality starostlivosti. Odpovede nám prezradili, že deťom v detskom domove rodinného typu vychovávateľa nahrádzajú rodičovskú starostlivosť vo väčšej miere, ako deťom umiestnených v detskom domove internátneho typu. V možnosti „neviem posúdiť“ deti z detského domova rodinného typu odpovedali v počte percent menej, ako deti z detského domova internátneho typu. K možnostiam „zle“ a „veľmi zle“ sa nepriklonil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu. Vysoké počty percent na možnosti „veľmi dobre“ a „dobre“ sme zaznamenali od detí z detského domova rodinného typu. Zhodnotením tohto grafu môžeme konštatovať, že deťom v detskom domove rodinného typu nahrádzajú vo väčšej miere vychovávateľa rodičovskú starostlivosť, ako deťom v detskom domove internátneho typu. Podľa nášho názoru má na uvedené vplyv najmä to, že deti v detskom domove rodinného typu sú zadelené do skupín, kde sa dá viac popracovať na starostlivosti medzi vychovávateľom/vychovávateľkou a dieťaťom.

Otázka 5 „Ako sa k tebe vychovávateľa správajú?“ pri tejto otázke nám výsledky prieskumu ukázali, že pomerne rovnako sa nám pri možnosti „dobre“ zhodli respondenti z detského domova rodinného a internátneho typu. Pri tejto otázke je zaujímavé aj to, že k možnosti „veľmi zle“ sa nepriklonil ani jeden respondent z detského domova rodinného a internátneho typu. Ďalšou zaujímavosťou pri tomto grafe bolo, že k možnostiam „neviem posúdiť“ sa priklonil rovnaký počet respondentov z oboch detských domovov. Pri tejto otázke, nadobúdame pocit, že vychovávateľa sa správajú k deťom rovnako dobre bez rozdielu nato, v akom detskom domove sa nachádzajú.

Otázka 12 „Ako si spokojný/á so starostlivosťou vo vašom detskom domove?“ výsledky nám ukázali, že deti v detskom domove rodinného typu sú so starostlivosťou v ich detskom domove spokojné viac ako deti z detského domova internátneho typu. Záporné varianty nám neoznačil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu. Naopak variant

„nespokojný/á“ označilo dost' vysoké percento (58 %) respondentov z detského domova internátneho typu. V kladných variantoch odpovede sa z detského domova internátneho typu zhodlo pomerne rovnaké percento respondentov, ako v detskom domove rodinného typu. Takéto výsledky sme očakávali, pretože teória nám odkryla mnoho pozitívnych stránok detského domova rodinného typu.

6.2 Komparácia úrovne spokojnosti o deti v detskom domove rodinného a internátneho typu

Prieskumná otázka 2 – „Akú úroveň spokojnosti so životom môžeme identifikovať u detí v detskom domove internátneho typu a detskom domove rodinného typu?“ Cieľom tejto otázky bolo zistiť úroveň spokojnosti so životom u detí z detského domova internátneho a rodinného typu. V danej oblasti sme sa nesústredili na hmotné zabezpečenie prostredia, v ktorom sa deti pohybujú a žijú, ale najmä na ich pocit bezpečia, voľnosti a zabezpečenia ich zdravého fungovania v priestoroch detského domova. Na stanovenú cieľovú otázku sme vytvorili v dotazníku 7 otázok (6, 7, 8, 9, 10, 11, 13), ktoré sa týkali skúmanej oblasti.

Otázka 6 „V detskom domove sa cítiš bezpečne“ táto otázka bola smerovaná na identifikáciu spokojnosti so životom v detskom domove rodinného a internátneho typu. Najvyššie percento respondentov zo všetkých otázok v dotazníku, zameraných na prieskumnú otázku 2, bolo získané práve pri tejto otázke. Tu nám na možnosť „vždy“ odpovedalo až 84% respondentov z detského domova rodinného typu, kde nám vzniká priepastný rozdiel v porovnaní s detským domovom internátneho typu (24 %). Zaujímavý pri tejto otázke je aj variant odpovede „nikdy“. Pri tejto možnosti sme nepredpokladali, že rovnaký počet respondentov z oboch detských domovov označí túto variantu odpovede. Vysoké percento respondentov, z detského domova rodinného typu označilo variantu „zriedkavo“ a respondenti z detského domova internátneho typu využilo túto možnosť v podiele 48 %. Pri variante „zriedkavo“ sme neočakávali taký vysoký počet odpovedí od respondentov z detského domova rodinného typu.

Otázka 7 „Ako si spokojný/á s tým, nakoľko sa cítiš v detskom domove bezpečne“ So zápornými možnosťami nesúhlasil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu, naopak respondenti z detského domova internátneho typu využili variant odpovede „nespokojný/á“. S bezpečím v detskom domove rodinného typu sa stotožnilo pri možnostiach „úplne spokojný/á“ a „spokojný/á“ približne rovnaký počet respondentov.

Získané výsledky nás neprekvapili, keďže bezpečnosť detí či už v detskom domove rodinného typu, alebo internátneho typu by mala byť prioritou detského domova ako takého.

Otázka 8 „Ako si spokojný/á s množstvom času a priestoru, ktorý máš určený na plnenie svojich záľub?“ z uvedeného nám vyplýva, respondenti z detského domova rodinného typu majú viac času a priestoru na plnenie svojich záľub ako v detskom domove internátneho typu. Výsledky nám ukazujú, že vysoký počet odpovedí sme zaznamenali na možnosti „úplne spokojný/á“, „spokojný/á“ od respondentov z detského domova rodinného typu. Pri variante „ani spokojný/á, ani nespokojný/á“ môžeme sledovať, že počet odpovedí sa u oboch detských domovov skoro zhodujú. So zápornými možnosťami sa nám nestotožnil ani jeden respondent z detského domova rodinného typu, naopak variantu „nespokojný/á“ využili respondenti z detského domova internátneho typu. Výsledky, ktoré sú uvedené v tejto otázke sme očakávali, nakoľko v detskom domove rodinného typu si môžu vychovávatelia s deťmi efektívnejšie rozvrhnúť čas a aj priestor na plnenie záľub, naopak v detskom domove internátneho typu sa všetky činnosti musia robiť v jednej spoločnej skupine.

Otázka 9 „Ako si spokojný/á s voľnosťou pohybu v priestoroch detského domova?“ výsledky, ktoré komparujeme pri tejto otázke nám ukazujú, že pri záporných možnostiach sa nám respondenti z detského domova internátneho typu zhodli, pričom tieto možnosti respondenti z detského domova rodinného typu vôbec neoznačili. Veľmi zhodný počet odpovedí vidíme pri možnosti „spokojný/á“, kde sa oba typy detských domovov zhodli. Za porovnanie stoja aj varianty odpovedí „úplne spokojný/á“ a „ani spokojný/á, ani nespokojný/á“, kde oba detské domovy odpovedali tiež približne zhodne. Deti z detského domova rodinného typu sú viac spokojný s voľnosťou pohybu v priestoroch ich domova ,ako respondenti z detského domova internátneho typu. Získané výsledky nás neprekvapili.

Otázka 10 „Ako si spokojný/á s umožňovaním vychádzok mimo detského domova?“ táto otázka bola zameraná taktiež na spokojnosť. Tu sme očakávali, že deti z detského domova rodinného typu, budú mať lepšiu možnosť poskytovania vychádzok ako „internátne“ deti a to aj preto, že lepšie je ak na vychádzku pôjdu deti v menších skupinách, ako napríklad 30 detí naraz. Pri tejto otázke v grafe nevidíme výrazne rozdiely ani v jednom z detských domovov. Detský domov internátneho typu má pomerne vyvážené percento odpovedí vo všetkých možných variantoch. Naopak možnosť „úplne nespokojný“ neoznačil žiadny

z opýtaných respondentov. Vyššie percentá odpovedí u detí z detského domova rodinného typu sme zaznamenali pri variantoch „úplne spokojný/á“, „spokojný/á“.

Otázka 11 „Ako si spokojný/á so životom vo vašom detskom domove?“ keďže teória nám ukázala, že viac výhod ako nevýhod má detský domov rodinného typu, tak sme mohli očakávať, že respondenti z detského domova rodinného typu odpovedajú na kladné varianty odpovedí vo vyššom počte percent, ako respondenti z detského domova internátneho typu. Viac nespokojný sú respondenti z detského domova internátneho typu, kde na záporné varianty nám odpovedalo dosť vysoké percento respondentov.

Otázka 13 „Ako si spokojný/á s denným režimom vo vašom detskom domove?“ výsledky, ktoré nám vyšli v tejto otázke nás neprekvapili. Deti z detského domova rodinného typu sa jednoznačne priklonili ku kladným možnostiam odpovedí. Výrazne percento odpovedí môžeme vidieť aj pri možnosti „ani spokojný/á, ani nespokojný/á“, kde sa respondenti z detského domova rodinného typu nevedeli rozhodnúť ani pre kladný typ odpovede, a ani pre záporný typ odpovede. Respondenti z detského domova internátneho typu označili všetky možné varianty odpovedí na rozdiel od rodinného typu, kde počet záporných odpovedí bol 0. Z vyššie uvedeného textu nám vyplýva, že detský domov rodinného typu má denný režim rozvrhnutý lepšie, ako detský domov internátneho typu.

V duchu úvodnej úvahy hodnotenia reálnych výsledkov z detských domovov internátneho typu a rodinného typu, z rozhovorov a pozorovania detí počas návštev, ktoré boli realizované v rámci praxe v detských domovoch, spoluprácou s vychovávateľmi, výskumné práce odborníkov v danej oblasti i vlastné pozorovania a z toho vyplývajúce závery analýzy ukázali, že systém výchovy v detskom domove rodinného typu jednoznačne lepšie vplýva na rozvoj dieťaťa ako takého. Na porovnanie uvádzame skutočnosť, že v doktorandskej dizertačnej práci s názvom Rizikové faktory vo vývine „štatných“ detí autor MUDr. Jozef Mikloško (2001, s. 110-111) vo svojom výskume prišiel k záveru, že „internátny systém výchovy, ani pri najlepšej vôli nemôže poskytnúť dieťaťu to, čo potrebuje, na čo má právo, a že každá naša snaha pomôcť dieťaťu má v ňom malý efekt, zďaleka nezodpovedajúci vynaloženej námahe. Opakujúc slová záveru analýzy – internátny systém výchovy je voči deťom nepriateľský, nie je možné ho pozitívne zmeniť, či vylepšiť, je patologický v celej svojej šírke“.

Predpokladáme, že aj náš prieskum mal význam pre lepšie pochopenie danej problematiky a priblížil nám vnímanie priamo zainteresovaných detí. Dôvod nášho výberu, teda

konkrétna komparácia internátneho a rodinného typu detských domovov bol ten, že verejnosť je o tejto problematike informovaná veľmi povrchno.

Tak ako všetko, aj náhradná rodinná starostlivosť má svoje nedostatky, ktoré je potrebné odstrániť. Dovoľujeme si vysloviť nasledovné odporúčania pre prax.

1. Je dôležité prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov (médiá, rozhlas, televízia, internet) vysvetľovať systémy fungovania detských domovov, možností pomoci a priebeh, respektíve dopady transformácie detských domovov.
2. V prieskume, ktorý sme zrealizovali sa nám potvrdili tvrdenia, že v detských domovoch, je nutné zaviesť ucelený a komplexný systém prípravy a vzdelávania pre všetkých pracovníkov, pracujúcimi s deťmi, ktoré sú v ústavnej starostlivosti. Je veľmi potrebné vymedziť si presné kritéria na výber vychovávateľov, ale aj pestúnskych, adoptívnych rodičov a v neposlednom rade aj sociálnych pracovníkov pracujúcich v detských domovoch.
3. Nedostatky vidíme aj v terénnej práci, ktorá by sa mala viac zamerať na sanáciu rodiny dieťaťa, pričom tu treba počítat' aj so zapojením súčasného prostredia dieťaťa do procesu nápravy rodiny, samozrejme iba v tom prípade, ak to neohrozuje dieťa. Zo strany štátu je nutné zabezpečiť príslušný legislatívny a právny základ Zákonom o sociálnoprávnej ochrane, sociálnej prevencii a náhradnej výchove. Čo sa týka terénnej sociálnej práce, tá by sa mala zaviesť do praxe, ktorú by vykonávali (študenti, dobrovoľníci), kde by sa začala naplno realizovať či už výchovná, poradenská alebo terapeutická práca s pôvodnou rodinou. Patologickej rodine by sa tak mohlo predísť možným ťažkostiam, mohlo by sa zabrániť aj tomu, aby bolo dieťa vyňaté z rodiny a jeho umiestnenie do detského domova by sa realizovalo len v krajných prípadoch.

ZÁVER

Naša bakalárska práca bola venovaná problematike detských domovov, v rámci ktorej sme sa podrobnejšie zaoberali detským domovom rodinného a internátneho typu, ako jednou z možností poskytovania „zdravého vývinu“ pre deti, ktorým je nutné nahradiť prirodzené rodinné prostredie.

V úvode našej práce sme sa venovali dejinám náhradnej starostlivosti, ktorá nás priviedla k tomu, ako sa starostlivosť o deti poskytovala v minulosti. Jadro práce približuje príčiny možnosti odchodu dieťaťa z rodiny a jeho následné umiestnenie mimo biologickej rodiny. Pre aktuálnu praktickú orientáciu v problematike sme sa podrobne zamerali na súčasné základné formy ústavnej výchovy pre deti v Slovenskej republike, konkrétne na detské domovy internátneho typu a ich transformáciu na detské domovy rodinného typu. Dovolili sme si uviesť pozitívne stránky detského domova rodinného typu a tiež negatívne stránky detského domova internátneho typu.

Hlavným zámerom našej bakalárskej práce bolo kvalitne spracovať prieskum, ktorému sme venovali najväčšiu pozornosť. Skoncipovať dobré stanovenie cieľov, k tomu stanovenie prieskumných otázok, správny výber prieskumnej metódy a vzorky respondentov nám umožnila preštudovaná literatúra. Prieskum sme robili v konkrétne vybraných zariadeniach, a to detský domov internátneho typu v Tajnej a detský domov rodinného typu v Kolíňanoch. Počas získavania údajov z dotazníkov nám návštevy aj počas praxe v detských domovoch dali veľa obohacujúceho a presvedčili nás o tom, že sme si vybrali správne. Za dôležité pokladáme poskytovanie pomoci a starostlivosti tam, kde nie je možné to, aby sme dieťaťu umožnili opätovné navrátenie do rodiny a mali by sme hľadať čo najlepšie formy ústavnej starostlivosti vhodné pre dieťa. Závěry, ku ktorým sme dospeli po preštudovaní literatúry a spracovaní nášho empirického prieskumu jasne dokazujú, že život a s ním spojená spokojnosť a starostlivosť, s ktorou sú deti v dennodennom styku je v detských domovoch rodinného typu na vyššej úrovni ako u detí, ktoré sa nachádzajú v internátnom type detského domova. Tiež si myslíme, že transformácia detských domovov z internátnych typov na rodinné typy má svoje opodstatnenie. Počas mojej praxe v detskom domove internátneho typu Tajná, som bola súčasťou transformácie. S rozhovormi, ktoré som mala s deťmi o transformácii som nebola nadšená. Niektoré deti žili už od malinka v tomto detskom domove a myšlienka, že by mali

po toľkých rokoch odísť a „nežiť“ ako jedna spoločná skupina ich desila. Mnohé z detí plakali, kvôli tomu, že musia opustiť ich domov - detský domov. No myslím si, že tento krok bol správny. Transformácia, bola potrebná. V súčasnosti je deťom poskytovaná starostlivosť už v rodinnom type. Mám pocit, že deti si zvykli veľmi rýchlo a objavili mnoho výhod, ktorý detský domov internátneho typu neposkytoval. Na otázku, či sú deti spokojné so starostlivosťou, ktorá im je poskytovaná v ich detskom domove teraz už rodinného typu odpovedali jednoznačne áno.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knihy

DUNOVSKÝ J. – DYTRICH Z. - MATEJČEK, Z. a kol. 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dieťa*. Praha: Grada Publishing, 1995. 248s. ISBN 80-7169-192-5

FERJENČÍK, J. 2000. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portal, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6

KASANOVÁ, A. 2008. *Spríevodca sociálneho pracovníka*. Nitra: 2008. 449 s. ISBN 9788080942779

KATUŠČÁK. D. 2007. *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*. Nitra: Enigma 2007. 162 s. ISBN 9788089132454

LONGAUER V. - SELICKÁ D. - VANKOVÁ K. 2006. *Vybrané kapitoly zo sociálneho práva a ochrany*. Nitra: 2006. 101 s. ISBN 80-8050-966-2

MATOUŠEK, O. 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9

REPKOVÁ, K. 2007. *Rodinná starostlivosť na Slovensku ako verejný záujem*. Bratislava: 2007. 98 s. ISBN 978-807138-123-5

SCHILLING, J. 1999. *Hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky a sociálnej práce*. Trnava: SAP – Slovak Academic Press 1999. ISBN 80-88908-54-X

ŠKOVIERA, A. 2007. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007. 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. 2004. *Dieťa v krizi. Krize psychologický a sociologický fenomén*. Grada: 2004. 129 s. ISBN 80-247-0888-4

VLČKOVÁ, M. 2001. *Týrané dieťa*. Bratislava: Univerzita Komenského: 2001. 172 s. ISBN 80-223-1574-5

Článok v časopise

KOVÁČIKOVÁ, D. 2000. História starostlivosti o opustené, osirelé a sociálne narušené deti. In *Pedagogická revue*. roč. 52, č.5

ŠÍPOŠOVÁ, M. 2001. Koncepcia sociálno-právnej ochrany a náhradnej výchovy detí na Slovensku. In *Vychovávateľ*, ISSN 0124/1982, 2001. roč. 45, 2001, č. 7.

ŠÍPOŠOVÁ, M. 2008. Detský domov nie je ozajstný domov. In *Vychovávateľ*. Roč 56, 2008, č. 8. s. 30.

VOCILKA, M. 2000. Příčiny umístění dětí do detských domovů. In *Vychovávateľ*. ISSN 0029-5919, 2000, roč. 45, č. 5-6. s. 16.

Článok z internetu bez uvedenia autora

Effects of Abandonment in Children. [online]. 2010 [2010-25-05]. Dostupné na <http://singleparents.about.com/od/parenting/a/abandonment.htm>

Profesionálne rodiny. [online]. 2010 [cit. 2010-24-05.] Dostupné na internete http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

V detských domovoch žije viac ako 3000 detí. [online]. 2010 [cit. 2010-20-05.] Dostupné na internete: <http://aktualne.centrum.sk/domov/zdravie-skolstvo-spolocnost/clanek.phtml?id=1184653>

Vedecko-kvalifikačné práce

BÁLINT, R. 2006. *Psychologické aspekty transformácie Detského domova v Hrachove*: diplomová práca. Bratislava: UK. 89 s.

BELOKOSTOLSKÁ, S. 2005 *Náhradná rodinnoprávna starostlivosť a jej účel*: diplomová práca. Nitra: UKF, 2005. 115 s.

IVANIČKOVÁ, T. 2005 *Sociálno - pedagogická pomoc deťom v zariadeniach sociálnych služieb*: diplomová práca. Nitra: UKF, 2005. 96 s.

MIKLOŠKO, J., 2001 *Rizikové faktory vo vývine „štátnych“ detí*: doktorandská dizertačná práca. Trnava: Sociálna práca, 2001. 121 s.

Interné materiály

CHALUPECKÝ, I., 1975 *Dejiny Levoče 2. Košice*. Východoslovenské nakladateľstvo
1975 – interný materiál

Kronika Detského domova Tajná

Normy, nariadenia, smernice, zákony

Manuál k vypracovaniu záverečnej práce na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva,
Nitra: UKF 2010.

Smernica č. 7/2009 o záverečných prácach

Zákon 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele